Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

15 iulie 2021 *

„Recurs – Ajutoare de stat – Ajutoare în favoarea unor aeroporturi și a unor companii aeriene – Decizie de calificare a măsurilor în favoarea aeroportului Frankfurt-Hahn drept ajutoare de stat compatibile cu piața internă și de constatare a inexistenței ajutoarelor de stat în favoarea companiilor aeriene care utilizează acest aeroport – Inadmisibilitatea unei acțiuni în anulare – Articolul 263 al patrulea paragraf TFUE – Persoană fizică sau juridică ce nu este vizată direct și individual de decizia în cauză – Protecție jurisdicțională efectivă”

În cauza C-453/19 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 13 iunie 2019,

Deutsche Lufthansa AG, cu sediul în Köln (Germania), reprezentată de A. Martin-Ehlers, Rechtsanwalt,

recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de T. Maxian Rusche și S. Noë, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

Land Rheinland-Pfalz, reprezentat de C. Koenig, Professor,

Ryanair DAC, cu sediul în Swords (Irlanda), reprezentată de G. Berrisch, Rechtsanwalt, D. Vasbeck, avocat, și B. Byrne, solicitor,

intervenientе în primă instanță,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul M. Vilaras, președinte de cameră, domnii N. Piçarra, D. Šváby și S. Rodin (raportor) și doamna K. Jürimäe, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

* Limba de procedură: germana.

având în vedere procedura scrisă,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 27 octombrie 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Deutsche Lufthansa AG solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 12 aprilie 2019, Deutsche Lufthansa/Comisia (T-492/15, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2019:252), prin care acesta a declarat inadmisibilă acțiunea sa având ca obiect anularea Deciziei (UE) 2016/789 a Comisiei din 1 octombrie 2014 privind ajutorul de stat SA.21121 (C 29/2008) (ex NN 54/07) pus în aplicare de Germania referitor la finanțarea aeroportului Frankfurt-Hahn și [la] relațiile financiare dintre aeroport și compania aeriană Ryanair (JO 2016, L 134, p. 46) (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Istoricul cauzei și decizia în litigiu

2 Istoricul cauzei a fost descris de Tribunal în hotărârea atacată în termenii următori:

„1 Reclamanta, [Deutsche Lufthansa], este o companie aeriană cu sediul în Germania, a cărei activitate principală este transportul de pasageri. Primul său aeroport de bază este cel din Frankfurt am Main (Germania).

2 Aeroportul Frankfurt-Hahn este situat în Germania, pe teritoriul Land Rheinland-Pfalz (Landul Renania-Palatinat, denumit în continuare «Landul»), la aproximativ 120 km vest de orașul Frankfurt am Main și la 115 km de aeroportul Frankfurt am Main. Până în anul 1992, situl pe care este implantat aeroportul Frankfurt-Hahn a găzduit o bază militară. Ulterior, această bază a fost transformată în aeroport civil. La 1 aprilie 1995, Republica Federală Germania a cedat proprietatea infrastructurii către Holding Unternehmen Hahn GmbH & Co. KG (denumită în continuare «Holding Hahn»), un parteneriat public-privat la care a participat Landul.

3 La 1 ianuarie 1998, Flughafen Frankfurt/Main GmbH (denumită în continuare «Fraport»), care opera și gestiona aeroportul internațional Frankfurt am Main, a achiziționat 64,90 % din acțiunile Flughafen Hahn GmbH & Co. KG Lautzenhausen (denumită în continuare «Flughafen Hahn»), societatea care opera aeroportul Frankfurt-Hahn.

4 În anul 1999, aeroportul Frankfurt-Hahn a atras primul său transportator low-cost, Ryanair Ltd (devenită Ryanair DAC, denumită în continuare «Ryanair»). Primul acord încheiat de Flughafen Hahn cu Ryanair a intrat în vigoare la 1 aprilie 1999 (denumit în continuare «acordul cu Ryanair din 1999”). Având o durată de cinci ani, acordul cu Ryanair din 1999 a avut ca obiect taxele de aeroport pe care Ryanair trebuia să le plătească.

5 În luna august a anului 1999, Fraport a achiziționat 73,37 % din acțiunile Holding Hahn și 74,90 % din acțiunile asociatului comanditat al acesteia, Holding Unternehmen Hahn Verwaltungs GmbH.

6 La 31 august 1999, Landul și Fraport au încheiat un acord în temeiul căruia Fraport se angaja să încheie un acord de transfer al profitului și al pierderilor. Acest acord a fost încheiat la aceeași dată, a fost confirmat printr-un act notarial la 24 noiembrie 2000 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2001. Potrivit acestui acord, Fraport avea dreptul la toate profiturile generate de operatorul aeroportului Frankfurt-Hahn, iar în schimb avea obligația să acopere toate pierderile acestuia din urmă […].

7 Ulterior, Holding Hahn și Flughafen Hahn au fuzionat pentru a forma Flughafen Hahn GmbH, devenită Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (denumită în continuare «FFHG»[…]), al cărei capital era deținut în proporție de 26,93 % de Land și în proporție de 73,07 % de Fraport.

8 Până la 11 iunie 2001, toate acțiunile societății Fraport erau deținute de acționari publici. La acea dată, Fraport a fost cotată la bursa de valori, iar 29,71 % din acțiunile sale au fost vândute către acționari particulari, restul de 70,29 % din acțiuni rămânând acționarilor publici.

9 La 16 octombrie 2001, Landul a aprobat lista taxelor de aeroport pentru aeroportul Frankfurt-Hahn, care a intrat în vigoare, în mod retroactiv, la 1 octombrie 2001 […].

10 La 14 decembrie 2001 și, respectiv, la 9 ianuarie 2002, Fraport și acționarii FFHG au decis o majorare a capitalului FFHG pentru a finanța partea cea mai urgentă a unui program de îmbunătățire a infrastructurii aeroportuare […]. [Această] majorare de capital […], în cuantum de 27 de milioane de euro, a fost subscrisă de Fraport și de Land, care, la 9 ianuarie 2002, au contribuit până la concurența sumelor de 19,7 milioane de euro și, respectiv, de 7,3 milioane de euro.

11 La 14 februarie 2002, între FFHG și Ryanair a fost încheiat un al doilea acord […]. Acesta a înlocuit acordul cu Ryanair din 1999.

12 La 27 noiembrie 2002, Landul Hessen (Germania), Fraport și FFHG au încheiat un acord privind dezvoltarea aeroportului Frankfurt-Hahn. Acest acord prevedea o a doua majorare a capitalului FFHG, ocazie cu care Landul Hessen a devenit al treilea acționar al societății FFHG.

13 La 22 martie 2004 a fost pregătit un acord între acționari privind participarea Fraport, a Landului și a Landului Hessen la capitalul FFHG (denumit în continuare «acordul dintre acționari»). Fraport, Landul și Landul Hessen au semnat acest acord la 30 martie 2005.

14 Pentru executarea acordului dintre acționari, a fost convenită o majorare a capitalului FFHG de 19,5 milioane de euro în vederea continuării programului de investiții menționat la punctul 10 de mai sus. Între anii 2004 și 2009, Fraport, Landul și Landul Hessen au efectuat injecții de capital în FFHG de 10,21 milioane de euro, de 540 000 de euro și, respectiv, de 8,75 milioane de euro, în mai multe tranșe. În plus, Landul și Landul Hessen s-au angajat să efectueze injecții de capital de încă 11,25 milioane de euro drept capital de rezervă, în conformitate cu un grafic de plăți stabilit până în anul 2009.

15 În urma majorării de capital descrise la punctul 14 de mai sus […], al cărei cuantum total s-a ridicat la 42 de milioane de euro, Fraport deținea 65 % din acțiunile FFHG, față de câte 17,5 % deținute de Landul Hessen și de Land.

16 Acordul dintre acționari prevedea de asemenea că orice datorie nouă contractată de FFHG trebuia să fie acoperită de Fraport, de Land și de Landul Hessen proporțional cu participarea lor la capitalul FFHG și că acordul [din 2001, menționat la punctul 6 de mai sus] de transfer al profitului și al pierderilor trebuia să fie prelungit până în anul 2014. Pentru a se conforma acestor obligații, Fraport și FFHG au încheiat la 5 aprilie 2004 un nou acord de transfer al profitului și al pierderilor (denumit în continuare «acordul din 2004 de transfer al profitului și al pierderilor»). Acordul din 2004 de transfer al profitului și al pierderilor a intrat în vigoare la 2 iunie 2004, în urma aprobării acestuia de adunarea generală a acționarilor Fraport cu majoritatea de trei sferturi impusă de acordul dintre acționari. Potrivit acordului din 2004 de transfer al profitului și al pierderilor, Fraport s-a angajat să acopere toate pierderile suferite de FFHG între anii 2004 și 2009.

17 În perioada 1997-2004, Landul a plătit operatorului aeroportului Frankfurt-Hahn subvenții directe […]. [Acestea din urmă], plătite până în anul 2000[,] au avut drept scop finanțarea investițiilor în infrastructura aeroportuară, în timp ce subvențiile plătite după anul 2001 au urmărit finanțarea cheltuielilor cu personalul pentru controalele de securitate. Landul încasează o taxă de securitate aeroportuară de la toți călătorii care pleacă de pe aeroportul Frankfurt-Hahn cu companiile aeriene care utilizează acest aeroport și transferă toate veniturile rezultate din această taxă, precum și fonduri din bugetul său general operatorului aeroportului Frankfurt-Hahn cu titlu de compensație pentru efectuarea controalelor de securitate […].

18 La 4 noiembrie 2005, acordului [încheiat între FFHG și Ryanair la 14 februarie 2002, menționat la punctul 11 de mai sus] i s-a adăugat un act adițional.

19 Între anii 2003 și 2006, Comisia Comunităților Europene a primit mai multe plângeri referitoare la pretinse ajutoare de stat acordate de Fraport, de Land și de Landul Hessen în favoarea Ryanair și a FFHG. La 22 septembrie 2003 și la 1 iunie 2006, unul dintre autorii plângerilor a transmis Comisiei informații suplimentare.

20 La 26 aprilie 2006, o nouă listă a taxelor de aeroport pentru aeroportul Frankfurt-Hahn a fost aprobată de Land […]. Aceasta a intrat în vigoare la 1 iunie 2006.

21 Prin scrisorile din 25 septembrie 2006 și din 9 februarie 2007, Comisia a solicitat informații Republicii Federale Germania, care a dat curs acestei solicitări prin scrisorile din 20 decembrie 2006 și din 29 iunie 2007.

22 Prin scrisoarea din 17 iunie 2008, Comisia a notificat Republicii Federale Germania decizia sa de a deschide procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) [CE] […], în cazul ajutoarelor de stat privind finanțarea [FFHG] și relațiile sale cu Ryanair […]. Decizia prin care părțile interesate au fost invitate să își prezinte observațiile a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 17 ianuarie 2009 (JO 2009, C 12, p. 6).

23 La 31 decembrie 2008, Fraport a vândut Landului întreaga participație pe care o deținea la FFHG. În urma acestei vânzări, pe de o parte, Landul deținea o participație majoritară de 82,5 % la FFHG, restul de 17,5 % fiind deținut în continuare de Landul Hessen, și, pe de altă parte, a fost reziliat acordul din 2004 de transfer al profitului și al pierderilor.

24 În cadrul procedurii oficiale de investigare, Comisia a primit observații în special de la reclamantă și de la Ryanair, care au fost comunicate Republicii Federale Germania.

25 La 1 iulie 2009, Republica Federală Germania a transmis Comisiei observațiile sale și informații suplimentare.

26 La 13 iulie 2011, Comisia a decis să deschidă o a doua procedură oficială de investigare privind măsurile de finanțare a FFHG adoptate între anii 2009 și 2011. Decizia prin care părțile interesate au fost invitate să își prezinte observațiile a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 21 iulie 2012 (JO 2012, C 216, p. 1). Prin urmare, cele două proceduri au coexistat.

[…]

29 Republica Federală Germania s-a angajat să efectueze injecții de capital în FFHG pentru refinanțarea împrumuturilor acesteia din urmă destinate finanțării măsurilor de infrastructură decise de autoritățile publice între anii 1997 și 2012, care nu erau acoperite de acordurile de transfer al profitului și al pierderilor, de majorările de capital sau de celelalte subvenții […].

30 Prin scrisoarea din 25 februarie 2014, Comisia a informat Republica Federală Germania cu privire la adoptarea, la 20 februarie 2014, a Orientărilor privind ajutoarele de stat destinate aeroporturilor și companiilor aeriene (JO 2014, C 99, p. 3 […]).

31 Prin scrisorile din 23 martie 2014 și din 4 aprilie 2014, Comisia a solicitat Republicii Federale Germania noi clarificări. Prin scrisorile din 17 și din 24 aprilie 2014 și din 9 mai 2014, Republica Federală Germania a dat curs acestei solicitări.

32 La 15 aprilie 2014, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* a fost publicată o comunicare prin care statele membre și părțile interesate au fost invitate să prezinte observații cu privire la aplicarea Orientărilor [privind ajutoarele de stat destinate aeroporturilor și companiilor aeriene] în prezenta cauză. Reclamanta a prezentat observații, pe care Comisia le-a transmis Republicii Federale Germania prin scrisoarea din 26 august 2014. Prin scrisoarea din 3 septembrie 2014, Republica Federală Germania a informat Comisia că nu avea nicio observație de formulat.

33 La 1 octombrie 2014, Comisia a adoptat decizia [în litigiu].

[Decizia în litigiu]

34 În decizia [în litigiu], Comisia a examinat, pe de o parte, existența unui ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, în ceea ce privește, în primul rând, măsurile în favoarea aeroportului Frankfurt-Hahn [a se vedea considerentele (292)-(420) ale deciziei [în litigiu]], în al doilea rând, măsuri în favoarea Ryanair [a se vedea considerentele (421)-(456), (464)-(484) și (580) ale deciziei [în litigiu]] și, în al treilea rând, măsuri în favoarea companiilor aeriene care utilizau aeroportul Frankfurt-Hahn, și anume lista [din 2001, menționată la punctul 9 de mai sus] și lista [din 2006, menționată la punctul 20 de mai sus] [a se vedea considerentele (457)-(463), (485)-(494) și (581) ale deciziei [în litigiu]]. Pe de altă parte, întrucât a considerat că anumite măsuri în favoarea aeroportului Frankfurt-Hahn constituiau un ajutor de stat, Comisia a examinat compatibilitatea acestora cu piața internă [a se vedea considerentele (497)-(579) ale deciziei [în litigiu]].

[…]

54 Partea dispozitivă a deciziei [în litigiu] are următorul cuprins:

«Articolul 1

(1) Ajutorul de stat pus în aplicare în mod ilegal de Germania, cu încălcarea articolului 108 alineatul (3) [TFUE], în favoarea [FFHG], în perioada 2001-2012, prin intermediul majorărilor de capital din 2001, în valoare de 27 de milioane [de euro], al majorărilor de capital din 2004, în valoare de 22 de milioane [de euro], și al subvențiilor directe acordate de [Land] […] este compatibil cu piața internă.

(2) Majorarea de capital [a FFHG efectuată în cursul anului] 2004 […] de Fraport și acordul de transfer al profitului și al pierderilor din 2004 nu constituie ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

Articolul 2

(1) Acordul încheiat între Ryanair și [FFHG], care a intrat în vigoare la 1 aprilie 1999, nu constituie ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

(2) Acordul încheiat între Ryanair și [FFHG] la 14 februarie 2002 nu constituie ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

(3) „Acordul între Ryanair și [FFHG] privind livrarea unui număr de 6 până la 18 aeronave în perioada 2005-2012” din 4 noiembrie 2005 nu constituie ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

Articolul 3

Listele taxelor de aeroport, care au intrat în vigoare la 1 octombrie 2001 și, respectiv, la 1 iunie 2006, nu constituie ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

Articolul 4

Prezenta decizie se adresează Republicii Federale Germania.»”

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

3 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 26 august 2015, reclamanta a introdus o acțiune în anularea deciziei în litigiu, în sprijinul căreia a formulat în esență șapte motive, întemeiate, primul, pe o eroare de procedură, al doilea și al treilea, pe erori de apreciere a faptelor, al patrulea, pe contradicții vădite ale deciziei în litigiu, iar al cincilea-al șaptelea, pe încălcări ale articolului 107 TFUE.

4 Comisia, susținută de intervenientele în primă instanță, a invocat, printre altele, o cauză de inadmisibilitate întemeiată pe faptul că reclamanta nu avea calitatea de a exercita acțiunea, având în vedere condițiile de admisibilitate care decurg din articolul 263 al patrulea paragraf TFUE.

5 În hotărârea atacată, după ce a constatat că reclamanta nu era destinatara deciziei în litigiu, Tribunalul a examinat dacă aceasta avea calitatea de a exercita acțiunea, în măsura în care era fie, în sensul celei de a doua ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, vizată direct și individual de această decizie, fie, în sensul celei de a treia ipoteze prevăzute de dispoziția menționată, vizată în mod direct de decizia în litigiu, iar aceasta din urmă constituia un act normativ care nu presupune măsuri de executare.

6 Această examinare a fost efectuată succesiv, pe de o parte, la punctele 119-187 din hotărârea atacată, în măsura în care decizia în litigiu privește măsurile în favoarea FFHG și a Ryanair, și, pe de altă parte, la punctele 188-212 din hotărârea atacată, în măsura în care această decizie privește listele taxelor de aeroport.

7 Astfel, în ceea ce privește, în primul rând, măsurile în favoarea FFHG și a Ryanair, care fac obiectul articolelor 1 și 2 din decizia în litigiu, Tribunalul, într-o primă etapă, considerând că reclamanta nu dovedise corespunzător cerințelor legale că era vizată individual de aceste măsuri, a decis, la punctul 182 din hotărârea atacată, că acțiunea nu era admisibilă în temeiul celei de a doua ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE.

8 Într-o a doua etapă, Tribunalul a considerat, în special la punctul 187 din hotărârea atacată, că măsurile în favoarea Ryanair și a FFHG nu au fost dispuse în temeiul unei scheme de ajutor și aveau, așadar, un caracter individual. Tribunalul a dedus de aici că articolele 1 și 2 din decizia în litigiu nu pot, în consecință, să fie calificate drept „acte normative” în sensul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE.

9 În ceea ce privește, în al doilea rând, articolul 3 din decizia în litigiu, referitor la listele taxelor de aeroport, Tribunalul a considerat, pe de o parte, la punctul 208 din hotărârea atacată, că reclamanta nu demonstrase, nici în temeiul calității sale de întreprindere concurentă a Ryanair, nici în raport cu o discriminare care ar fi afectat reclamanta, că era vizată în mod direct de aceste măsuri în sensul celei de a doua ipoteze a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE.

10 Pe de altă parte, Tribunalul a concluzionat din această constatare, la punctul 212 din hotărârea atacată, că reclamanta nu avea nici calitatea de a exercita acțiunea în temeiul celei de a treia ipoteze a acestei dispoziții.

11 În consecință, Tribunalul a respins acțiunea în totalitate ca inadmisibilă.

Concluziile părților și procedura în fața Curții

12 Recurenta solicită Curții:

– constatarea faptului că acțiunea în primă instanță era admisibilă și întemeiată;

– anularea hotărârii atacate;

– admiterea concluziilor formulate în primă instanță și anularea deciziei în litigiu;

– cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal și

– obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

13 Comisia, Landul și Ryanair solicită Curții:

– respingerea recursului și

– obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la recurs

14 În susținerea recursului formulat, recurenta invocă trei motive. Primul motiv, care cuprinde șase aspecte, este întemeiat pe încălcarea articolului 263 al patrulea paragraf TFUE și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), întrucât Tribunalul a considerat că recurenta nu avea calitatea de a solicita anularea deciziei în litigiu în ceea ce privește măsurile în favoarea FFHG și a Ryanair. Al doilea motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, întrucât Tribunalul a considerat că recurenta nu avea calitatea de a solicita anularea deciziei în litigiu în ceea ce privește listele taxelor de aeroport. Al treilea motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, a articolului 108 alineatul (2) TFUE și a obligației de motivare, în măsura în care Tribunalul a considerat că recurenta nu avea calitatea de a solicita anularea deciziei în litigiu în ceea ce privește plata efectuată de Land la rezerva de capital a FFHG până la concurența sumei de 121,9 milioane de euro (denumită în continuare „măsura nr. 12”).

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE întrucât a considerat că recurenta nu avea calitatea de a solicita anularea deciziei în litigiu în ceea ce privește măsurile în favoarea FFHG și a Ryanair

Argumentația părților

15 Prin intermediul primului motiv, care cuprinde șase aspecte, recurenta reproșează în esență Tribunalului că a încălcat articolul 263 al patrulea paragraf TFUE și articolul 47 din cartă întrucât a considerat că nu era vizată individual de decizia în litigiu în măsura în care aceasta privește, la articolele 1 și 2, măsurile în favoarea FFHG și a Ryanair.

16 Prin intermediul primelor trei aspecte ale acestui motiv, recurenta arată că Tribunalul a examinat dacă era „vizată individual” de decizia în litigiu în sensul articolului 263 al patrulea paragraf a doua ipoteză TFUE, în lumina nu a ceea ce aceasta susține că reprezintă „prima alternativă” a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609), care se referă la protecția drepturilor procedurale ale unei părți interesate în procedura administrativă în fața Comisiei, ci a pretinsei „a doua alternative” a jurisprudenței menționate, referitoare la o atingere substanțială adusă poziției pe piață a acestei părți prin măsura în cauză.

17 Mai precis, prin intermediul primului aspect al primului motiv, recurenta susține în esență că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 141 din hotărârea atacată, că, în conformitate cu Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia (169/84, EU:C:1986:42, punctul 25), ea ar fi trebuit să dovedească faptul că poziția sa pe piață era afectată în mod substanțial de măsura de ajutor care făcea obiectul deciziei în litigiu.

18 Aceasta arată că procedura aflată la baza prezentei cauze era reglementată de Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO 1999, L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41) și că ea ar fi trebuit calificată drept „persoană interesată” în sensul articolului 1 litera (h) din acest regulament. În consecință, din Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia (169/84, EU:C:1986:42, punctele 22 și 23), coroborată cu articolul 47 din cartă ar rezulta că recurenta trebuia să dispună de posibilitatea

formulării unei căi de atac pentru a-și proteja interesele. Recurenta adaugă că Comisia a ignorat în mod incontestabil fapte esențiale și astfel a acționat în mod arbitrar, încălcând articolul 41 din cartă, și în mod discriminatoriu, împrejurări de care Tribunalul nu ar fi ținut seama.

19 Prin intermediul celui de al doilea aspect al primului motiv, recurenta reproșează în esență Tribunalului că, la punctele 135 și 143 din hotărârea atacată, a examinat admisibilitatea acțiunii exclusiv în lumina condițiilor stricte referitoare la deciziile adoptate după închiderea unei proceduri oficiale de investigare, în loc să o examineze prin prisma a ceea ce aceasta susține că reprezintă „prima alternativă” rezultată din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609), și anume din perspectiva încălcării garanțiilor sale procedurale.

20 Deși Comisia inițiase, desigur, o procedură oficială de investigare în speță, această procedură nu ar fi fost legală și nu ar fi privit faptele în ansamblul lor, astfel cum ar fi susținut recurenta în fața Tribunalului. Prin urmare, potrivit recurentei, întrucât Comisia a acționat în mod arbitrar, recurenta nu poate fi tratată, în ceea ce privește admisibilitatea unei acțiuni, în același mod precum în cadrul unei proceduri oficiale de investigare desfășurate în mod legal. Tribunalul ar fi trebuit să aplice condiții de admisibilitate mai puțin stricte, în temeiul cărora ar fi suficient ca recurenta să se afle într-un raport de concurență concret cu beneficiarul ajutorului.

21 În plus, aplicarea a ceea ce recurenta susține că reprezintă „a doua alternativă” a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609), ar fi fost exclusă în speță pe baza unor fapte care fuseseră ignorate de Comisie. Pe de altă parte, recurenta ar putea invoca încălcarea drepturilor sale procedurale numai prin intermediul unei acțiuni în anulare.

22 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, recurenta susține în esență că inaplicabilitatea a ceea ce aceasta susține că reprezintă „a doua alternativă”, mai strictă, a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609), decurge în special din faptul că în decizia în litigiu Comisia a interpretat în mare măsură dreptul german, iar aceasta într-un mod vădit eronat și incomplet, ceea ce recurenta ar fi arătat în mod motivat în fața Tribunalului.

23 Prin intermediul celui de al patrulea aspect al primului motiv, recurenta reproșează Tribunalului, cu titlu subsidiar, că, la punctul 177 și următoarele din hotărârea atacată, a aplicat în mod eronat condițiile materiale pentru ceea ce ea susține că reprezintă „a doua alternativă” a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Aceasta ar rezulta, pe de o parte, dintr-un număr de fapte pe care recurenta le-ar fi prezentat și care ar caracteriza-o în raport cu toți ceilalți concurenți și, în consecință, ar individualiza-o într-un mod similar celui al destinatarului deciziei în litigiu. Pe de altă parte, Tribunalul ar fi reproșat în mod eronat recurentei că nu și-a precizat contribuția la finanțarea FFHG în calitatea sa de asociată a Fraport, ceea ce nu ar fi necesar din punct de vedere juridic.

24 Prin intermediul celui de al cincilea aspect al primului motiv, recurenta arată că, chiar dacă ar trebui să se aplice, în locul criteriului rezultat din Hotărârea din 15 iulie 1963, Plaumann/Comisia (25/62, EU:C:1963:17, p. 223), cel al unei atingeri substanțiale aduse poziției sale pe piață, Tribunalul ar fi trebuit să îi acorde cel puțin o reducere a sarcinii probei faptului că acest criteriu era îndeplinit în speță. În această privință susține că cerința dovedirii unei atingeri substanțiale

aduse poziției sale pe piață nu se aplică decât dacă este vorba despre un „ajutor” care face obiectul deciziei a cărei anulare o urmărește. Or, Comisia ar fi considerat în decizia în litigiu tocmai că în speță nu era vorba despre „ajutoare” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.

25 Recurenta subliniază, în plus, că nu au fost luate în considerare de Comisie toate elementele de fapt și toate măsurile pertinente. Astfel, aceasta ar fi făcut dovada unei atingeri substanțiale aduse poziției sale pe piață ca urmare a măsurilor vizate de decizia în litigiu.

26 Prin intermediul celui de al șaselea aspect al primului motiv, recurenta contestă în esență aprecierea acestei atingeri substanțiale aduse poziției sale pe piața relevantă pe care Tribunalul a efectuat-o la punctele 150-177 și următoarele din hotărârea atacată.

27 În această privință, ea reproșează mai întâi Tribunalului că s-a îndepărtat de jurisprudența Curții, impunându-i în mod eronat cerințe referitoare la definirea pieței relevante și la legătura de cauzalitate dintre măsurile în cauză și atingerea substanțială adusă poziției sale pe piață.

28 În continuare, recurenta arată că, contrar a ceea ce a decis Tribunalul în această privință, ea a furnizat un anumit număr de elemente de probă privind în special traficul aerian european, rețelele europene ale companiilor aeriene, creșterea exponențială a Ryanair și a numărului său de pasageri, deschiderea unei baze a Ryanair pe aeroportul Frankfurt am Main, precum și proximitatea geografică a celor două aeroporturi în discuție. Recurenta ar fi demonstrat, prin urmare, că ajutoarele în discuție afectaseră în mod substanțial poziția sa pe piața relevantă.

29 În sfârșit, recurenta invocă o încălcare a articolului 47 din cartă.

30 Comisia, Landul și Ryanair contestă ansamblul argumentației prezentate în cadrul primului motiv și consideră că acest motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și, în orice caz, nefondat.

Aprecierea Curții

31 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că admisibilitatea unei acțiuni introduse de o persoană fizică sau juridică împotriva unui act al cărui destinatar nu este această persoană, în temeiul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, este supusă condiției de a-i fi recunoscută calitatea procesuală activă, care există în două ipoteze. Pe de o parte, o asemenea acțiune poate fi formulată cu condiția ca acest act să o privească direct și individual. Pe de altă parte, o astfel de persoană poate introduce o acțiune împotriva unui act normativ care nu presupune măsuri de executare dacă acesta o privește direct (a se vedea în acest sens printre altele Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctele 59 și 91, precum și Hotărârea din 13 martie 2018, Industrias Químicas del Vallés/Comisia, C-244/16 P, EU:C:2018:177, punctul 39).

32 Întrucât decizia în litigiu, care a fost adresată Republicii Federale Germania, nu constituie un act normativ potrivit articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, având în vedere că nu este un act cu aplicabilitate generală (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2013, Inuit Tapiriit Kanatami și alții/Parlamentul și Consiliul, C-583/11 P, EU:C:2013:625, punctul 56), revenea Tribunalului sarcina de a verifica dacă această decizie o privea direct și individual pe recurentă în sensul dispoziției menționate.

33 În această privință, dintr-o jurisprudență constantă a Curții reiese că alte subiecte decât destinatarii unei decizii nu pot pretinde că această decizie le privește individual decât dacă le afectează în considerarea anumitor calități care le sunt specifice sau a unei situații de fapt care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și, ca urmare a acestui fapt, le individualizează într-un mod analog celui al destinatarului (a se vedea în acest sens, printre altele, Hotărârea din 15 iulie 1963, Plaumann/Comisia, 25/62, EU:C:1963:17, p. 223, Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia, 169/84, EU:C:1986:42, punctul 22, Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Sniace/Comisia, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctul 53, precum și Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctul 93).

34 Prin intermediul primelor trei aspecte ale primului motiv, care trebuie analizate împreună, recurenta reproșează în esență Tribunalului că a examinat dacă era vizată în mod individual de decizia în litigiu din perspectiva nu a criteriului referitor la protecția drepturilor procedurale ale unei părți interesate în procedura administrativă în fața Comisiei, ci a criteriului atingerii substanțiale aduse poziției sale pe piața relevantă.

35 În această privință trebuie amintit că în cadrul procedurii de verificare a ajutoarelor de stat prevăzute la articolul 108 TFUE se impune să se distingă, pe de o parte, faza preliminară a examinării ajutoarelor, instituită la alineatul (3) al acestui articol, al cărei obiect este numai acela de a permite Comisiei să își formeze o primă opinie cu privire la compatibilitatea parțială sau totală a ajutorului respectiv, și, pe de altă parte, faza procedurii de investigare, prevăzută la alineatul (2) al articolului menționat. Numai în cadrul acestei din urmă proceduri, care este destinată să permită Comisiei să obțină informații complete cu privire la toate datele cauzei, Tratatul FUE prevede obligația Comisiei de a pune în întârziere persoanele interesate pentru a-și prezenta observațiile (Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctul 94 și jurisprudența citată).

36 Rezultă de aici că, atunci când, fără a iniția procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 108 alineatul (2) TFUE, Comisia constată, printr-o decizie adoptată în temeiul alineatului (3) al aceluiași articol, că un ajutor este compatibil cu piața internă, beneficiarii acestor garanții procedurale nu pot obține respectarea lor decât dacă au posibilitatea să conteste decizia respectivă în fața instanței Uniunii. Din aceste motive, instanța menționată declară admisibilă o acțiune având ca obiect anularea unei asemenea decizii, introdusă de o parte în cauză în sensul articolului 108 alineatul (2) TFUE, atunci când autorul acțiunii urmărește prin introducerea acesteia protecția drepturilor procesuale conferite de această din urmă dispoziție. Curtea a precizat că astfel de părți sunt persoanele, întreprinderile sau asociațiile ale căror interese sunt eventual afectate de acordarea unui ajutor, cu alte cuvinte, în special întreprinderile concurente ale beneficiarilor acestui ajutor și organizațiile profesionale (a se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctele 95 și 96, precum și jurisprudența citată).

37 În schimb, dacă reclamantul contestă temeinicia unei decizii de apreciere a ajutorului adoptată în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE sau la încheierea procedurii oficiale de investigare, simplul fapt că acesta poate fi considerat „parte în cauză” în sensul alineatului (2) al acestui articol nu poate fi suficient pentru ca acțiunea să fie admisibilă. Reclamantul trebuie să demonstreze în acest caz că are un statut special, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 33 din prezenta hotărâre. Acest lucru este valabil mai ales atunci când poziția reclamantului pe piața relevantă este afectată în mod substanțial de ajutorul care face obiectul deciziei respective (a se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctul 97, precum și jurisprudența citată).

38 În această privință, astfel cum Tribunalul a amintit în mod întemeiat la punctul 141 din hotărârea atacată, au fost recunoscute, printre altele, ca fiind vizate individual de o decizie a Comisiei de închidere a procedurii oficiale de investigare, în afara întreprinderii beneficiare, întreprinderile concurente ale acesteia din urmă care au jucat un rol activ în cadrul respectivei proceduri, în măsura în care poziția acestora pe piață este afectată în mod substanțial de măsura de ajutor care face obiectul deciziei atacate (Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Sniace/Comisia, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctul 55, precum și Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctul 98).

39 În speță, decizia în litigiu a fost adoptată, așa cum admite de altfel recurenta, în urma unei proceduri oficiale de investigare în temeiul articolului 108 alineatul (2) TFUE.

40 În aceste condiții, contrar celor susținute de recurentă, acțiunea sa împotriva acestei decizii nu putea intra sub incidența ipotezei avute în vedere la punctul 36 din prezenta hotărâre. În măsura în care recurenta își întemeiază argumentația pe punctele 22 și 23 din Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia (169/84, EU:C:1986:42), este suficient să se arate că acestea trebuie coroborate cu punctul 25 din hotărârea menționată, care confirmă că simplul fapt că o întreprindere a jucat un rol activ în cadrul procedurii oficiale de investigare nu este suficient pentru a considera că este vizată în mod individual de decizia prin care se finalizează procedura respectivă.

41 Argumentația recurentei potrivit căreia procedura oficială de investigare desfășurată de Comisie ar fi fost afectată de neregularități, având în vedere că decizia în litigiu se întemeiază pe fapte incomplete sau apreciate în mod eronat, sau că în această decizie Comisia ar fi interpretat în mare măsură dreptul german, iar aceasta în mod eronat, nu poate conduce la un rezultat diferit.

42 Astfel, jurisprudența referitoare la admisibilitatea unei acțiuni împotriva unei decizii adoptate la încheierea procedurii oficiale de investigare se aplică fără distincție între diferitele motive care pot fi invocate în susținerea unei asemenea acțiuni. Pe de altă parte, trebuie constatat că, sub pretextul unor pretinse neregularități procedurale, recurenta critică în realitate pe fond aprecierile Comisiei care figurează în decizia în litigiu, în condițiile în care dezbaterea în fața Tribunalului privea admisibilitatea acțiunii introduse împotriva acestei decizii.

43 Prin urmare, Tribunalul a considerat fără a săvârși o eroare de drept că simpla participare a recurentei la procedura administrativă nu era suficientă pentru a dovedi că aceasta era vizată în mod individual de decizia în litigiu.

44 În consecință, primele trei aspecte ale primului motiv trebuie respinse ca fiind în parte inadmisibile și în parte nefondate.

45 Prin intermediul aspectelor al patrulea-al șaselea ale primului motiv, recurenta reproșează Tribunalului, cu titlu subsidiar, că a săvârșit erori de drept în aplicarea condiției potrivit căreia decizia în litigiu trebuia să o privească individual.

46 Referitor la al patrulea aspect al primului motiv, care vizează punctul 177 și următoarele din hotărârea atacată, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 256 TFUE și cu articolul 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, recursul se limitează la chestiuni de drept. În consecință, Tribunalul este singurul competent să constate și să aprecieze faptele pertinente, precum și să aprecieze elementele de probă. Aprecierea faptelor și a elementelor de probă nu constituie, așadar, cu excepția cazului denaturării acestora, o chestiune

de drept supusă ca atare controlului Curții în cadrul unui recurs (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Masco și alții/Comisia, C-614/13 P, EU:C:2017:63, punctul 35, Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Sniace/Comisia, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctul 35, și Hotărârea din 3 septembrie 2020, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland și alții/Comisia, C-817/18 P, EU:C:2020:637, punctul 46).

47 Prin urmare, în măsura în care recurenta se referă la fapte pe care le-a invocat deja în primă instanță pentru a susține că, contrar a ceea ce a considerat Tribunalul la punctul 177 și următoarele din hotărârea atacată, ea a demonstrat corespunzător cerințelor legale că era vizată în mod individual de măsurile menționate de decizia în litigiu, această argumentație trebuie respinsă ca inadmisibilă, având în vedere că, în lipsa unor elemente concrete care să permită să se constate o eventuală denaturare a faptelor, argumentația respectivă urmărește în realitate să repună în discuție aprecierea suverană a faptelor de către Tribunal.

48 Pe de altă parte, în măsura în care recurenta reproșează Tribunalului că a considerat, în special la punctul 178 din hotărârea atacată, că ar fi trebuit să precizeze în ce măsură contribuise la finanțarea aeroportului Frankfurt-Hahn și la subvenționarea Ryanair, trebuie arătat că tocmai prin acest motiv Tribunalul a respins argumentul potrivit căruia trebuia să fie considerată ca fiind vizată individual de decizia în litigiu, în special deoarece, în calitate de acționar al Fraport, ea ar fi participat la această finanțare și la această subvenționare.

49 Astfel, după cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 72 din concluzii, cu excepția cazului în care se consideră că un cerc excesiv de larg de entități pot pretinde că sunt vizate individual de asemenea măsuri, Tribunalul a statuat în mod întemeiat, la punctul 178 din hotărârea atacată, că recurenta ar fi trebuit să precizeze importanța acestei participări pentru a permite stabilirea atingerii pe care poziția sa concurențială a putut în consecință să o suporte și, dacă aceasta s-ar dovedi substanțială, pentru a dovedi faptul că era vizată individual de măsurile menționate.

50 Prin urmare, este necesar să se respingă al patrulea aspect al primului motiv în parte ca inadmisibil și în parte ca nefondat.

51 În ceea ce privește al cincilea aspect, este suficient să se arate că argumentația recurentei potrivit căreia Tribunalul ar fi trebuit să îi acorde o reducere a sarcinii probei nu are niciun temei juridic.

52 În primul rând, în măsura în care recurenta susține că cerința unei atingeri substanțiale aduse poziției sale pe piață nu se aplică decât dacă măsurile vizate de decizia Comisiei sunt efectiv calificate drept „ajutoare” în sensul articolului 107 TFUE, reiese din jurisprudența Curții referitoare la această condiție, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 76 din concluzii, că aceasta își găsește aplicarea atât atunci când măsura în cauză primește această calificare, cât și atunci când nu o primește, precum în speță (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia, 169/84, EU:C:1986:42, punctele 20 și 29, Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Sniace/Comisia, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctele 10 și 60, precum și Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctul 106).

53 În al doilea rând, în ceea ce privește invocarea de către recurentă a unei examinări incomplete și eronate efectuate de Comisie a măsurilor vizate de decizia în litigiu, această împrejurare, presupunând că este dovedită, nu poate fi de natură să afecteze pertinența condiției potrivit

căreia decizia în litigiu este de natură să afecteze în mod substanțial poziția sa pe piață și nici sarcina probei necesară pentru a dovedi calitatea de a exercita acțiunea împotriva deciziei referitoare la aceste măsuri.

54 În al treilea rând, în condițiile în care recurenta susține că, întrucât trebuia să beneficieze de o reducere a sarcinii probei referitoare la o atingere substanțială adusă poziției sale pe piață, ea a furnizat în mod real această probă și arată în acest scop avantajele pe care Ryanair le-ar fi obținut de la FFGH și de la Land, acest argument se întemeiază pe o premisă eronată, în măsura în care, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 51 din prezenta hotărâre, recurenta nu se poate prevala de o asemenea reducere a sarcinii probei.

55 Prin urmare, trebuie respins al cincilea aspect al primului motiv.

56 Prin intermediul celui de al șaselea aspect, recurenta reproșează în esență Tribunalului că, la punctul 150, precum și la punctele 155-177 și următoarele din hotărârea atacată, a examinat condiția potrivit căreia măsurile care fac obiectul deciziei în litigiu erau de natură să afecteze în mod substanțial poziția sa pe piață din perspectiva unor cerințe eronate în ceea ce privește, pe de o parte, definirea pieței și, pe de altă parte, legătura de cauzalitate dintre măsurile respective și atingerea adusă poziției sale concurențiale.

57 În această privință, Curtea a statuat în mod repetat că demonstrarea de către reclamant a afectării substanțiale a poziției sale pe piață nu presupune să se pronunțe în mod definitiv privind relația concurențială dintre acest reclamant și întreprinderile beneficiare, ci necesită din partea reclamantului menționat numai să indice în mod pertinent motivele pentru care decizia Comisiei este de natură să aducă atingere intereselor sale legitime prin afectarea substanțială a poziției sale pe piața în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 ianuarie 1986, Cofaz și alții/Comisia, 169/84, EU:C:1986:42, punctul 28, Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Spania/Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, punctul 41, precum și Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Sniace/Comisia, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctul 60).

58 După cum a subliniat domnul avocat general la punctul 47 din concluzii, din jurisprudența Curții reiese, așadar, că atingerea substanțială adusă poziției concurențiale a reclamantului pe piața în cauză nu rezultă dintr-o analiză aprofundată a diferitor raporturi concurențiale pe această piață, care să permită stabilirea cu precizie a întinderii afectării poziției sale concurențiale, ci, în principiu, dintr-o constatare *prima facie* a faptului că acordarea măsurii vizate prin decizia Comisiei conduce la afectarea substanțială a acestei poziții.

59 Rezultă că această condiție poate fi îndeplinită în măsura în care recurentul prezintă elemente care permit să se demonstreze că măsura în cauză este susceptibilă să aducă atingere în mod substanțial poziției sale pe piața relevantă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punctul 38).

60 În ceea ce privește elementele admise de jurisprudență pentru a dovedi o asemenea atingere substanțială, în primul rând, simpla împrejurare că un act poate exercita o anumită influență asupra raporturilor de concurență care există pe piața relevantă și că întreprinderea în cauză se găsește într-un raport de concurență cu beneficiarul acestui act nu poate să fie suficientă pentru ca întreprinderea respectivă să poată fi considerată ca fiind vizată individual de acel act. Prin urmare, o întreprindere nu se poate prevala numai de calitatea sa de concurentă în raport cu

întreprinderea beneficiară (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punctele 47 și 48, precum și Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punctele 99 și 100).

61 În al doilea rând, așa cum a constatat Tribunalul în mod întemeiat la punctul 148 din hotărârea atacată, demonstrarea unei atingeri substanțiale aduse poziției pe piață a unui concurent nu poate fi limitată la prezența anumitor elemente care indică o degradare a performanțelor comerciale sau financiare ale recurentei, precum o scădere importantă a cifrei de afaceri, pierderi financiare importante sau chiar o diminuare semnificativă a cotelor de piață în urma acordării ajutorului în cauză. Acordarea unui ajutor de stat poate să aducă atingere în egală măsură situației concurențiale a unui operator și în alte moduri, în special prin cauzarea nerealizării unor câștiguri sau a unei evoluții mai puțin favorabile decât cea care ar fi fost înregistrată în lipsa unui astfel de ajutor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 2007, Spania/Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, punctele 34 și 35, precum și Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punctul 53).

62 În lumina acestor principii trebuie examinat dacă Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în cadrul aprecierii elementelor invocate de recurentă în vederea demonstrării unei atingeri substanțiale aduse poziției sale pe piața relevantă ca urmare a măsurilor vizate de decizia în litigiu.

63 În această privință, cu titlu principal, la punctele 150, 154 și 156 din hotărârea atacată, Tribunalul a statuat în esență că recurenta nu definise piețele pe care ar fi fost adusă atingere poziției sale concurențiale, arătând că aceasta nu furnizase nicio informație cu privire la dimensiunea și la structura lor și nici la concurenții prezenți pe aceste piețe.

64 Așa cum a subliniat domnul avocat general la punctul 87 din concluzii, prin faptul că a considerat că asemenea elemente erau necesare pentru definirea pieței sau a piețelor în lumina cărora trebuia apreciată condiția atingerii substanțiale aduse poziției concurențiale, Tribunalul a depășit cerințele care rezultă din jurisprudența amintită la punctele 57-59 din prezenta hotărâre.

65 Prin urmare, este necesar să se constate că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin respingerea argumentelor recurentei întemeiate, pe de o parte, pe faptul că ar fi fost adusă atingere poziției sale pe piața europeană a transportului aerian de pasageri și, pe de altă parte, pe suprapunerile între rutele aeriene de care se prevala, pentru motivul că recurenta nu prezentase elemente referitoare la dimensiunea sau la întinderea geografică a acestor piețe sau la cotele sale de piață ori la cele ale Ryanair sau ale unor eventuali concurenți pe acestea.

66 Este însă necesar să se arate că, în ceea ce privește articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, Tribunalul nu a constatat inadmisibilitatea acțiunii recurentei pentru simplul motiv că aceasta nu definise piața sau piețele pe care considera că a suferit o atingere substanțială adusă poziției sale concurențiale.

67 Astfel, pe de o parte, la punctul 153 din hotărârea atacată, care nu este contestat în cadrul prezentului recurs, Tribunalul a constatat că recurenta nu făcuse dovada suprapunerilor invocate între propriile oferte și cele ale Ryanair pe rutele aeriene menționate la punctele 151 și 152 din acea hotărâre.

68 Pe de altă parte, la punctele 158-178 din hotărârea atacată, Tribunalul a examinat argumentele invocate de recurentă și elementele de probă prezentate de aceasta în susținerea lor care urmăreau să demonstreze că a suferit o atingere substanțială adusă poziției sale concurențiale pe

piața transportului aerian de pasageri ca urmare a măsurilor în favoarea Ryanair și a FFHG, în special legătura de cauzalitate dintre măsurile în cauză și elementele invocate pentru a demonstra atingerea adusă poziției sale pe piață.

69 În cadrul aprecierii sale suverane a faptelor, care nu poate fi repusă în discuție în stadiul recursului, cu excepția cazului unui motiv întemeiat pe denaturarea acestor fapte, care nu este invocat nicidecum de recurentă în speță, Tribunalul a concluzionat, la punctul 179 din hotărârea atacată, că recurenta nu demonstrase o scădere importantă a cifrei sale de afaceri, pierderi financiare importante sau o reducere semnificativă a cotelor sale pe piața sau pe piețele relevante ca urmare a adoptării măsurilor în favoarea Ryanair și a FFHG, chiar dacă măsurile adoptate în favoarea acesteia din urmă ar fi fost transferate Ryanair. Tribunalul a adăugat că recurenta nu a demonstrat nici nerealizarea unor câștiguri sau o evoluție mai puțin favorabilă decât aceea pe care ar fi înregistrat-o în lipsa acestor măsuri.

70 De altfel, recurenta nu a invocat în recursul său niciun element care ar permite să se concluzioneze că eroarea de drept săvârșită de Tribunal, constatată la punctele 64 și 65 din prezenta hotărâre, în ceea ce privește întinderea probei pe care trebuia să o prezinte recurenta pentru a demonstra o atingere substanțială adusă poziției sale concurențiale ar fi putut avea vreo influență asupra aprecierii argumentelor și a elementelor amintite la punctul anterior și, în consecință, asupra concluziei pe care Tribunalul a dedus-o cu titlu subsidiar la punctul 179 din hotărârea atacată.

71 În aceste condiții, este necesar să se constate că eroarea de drept menționată nu este de natură să vicieze concluzia Tribunalului de la punctul 182 din hotărârea atacată cu privire la admisibilitatea acțiunii recurentei în temeiul celei de a doua ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, astfel încât al șaselea aspect al primului motiv trebuie respins, în această privință, ca inoperant.

72 În consecință, fără a fi nevoie să se examineze argumentul întemeiat pe o încălcare a articolului 47 din cartă, în măsura în care concluzia care figurează la punctul 182 din hotărârea atacată este întemeiată pe alte motive decât cele vizate de acest argument, este necesar să se respingă și al șaselea aspect al primului motiv.

73 Având în vedere tot ceea ce precedă, este necesară respingerea în totalitate a primului motiv de recurs ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE întrucât a considerat că recurenta nu avea calitatea de a exercita acțiunea împotriva deciziei în litigiu în măsura în care aceasta privește listele taxelor de aeroport

Argumentația părților

74 Prin intermediul celui de al doilea motiv, recurenta reproșează în esență Tribunalului că a încălcat articolul 263 al patrulea paragraf TFUE întrucât a statuat, la punctele 190 și 196 și următoarele din hotărârea atacată, că nu era vizată în mod direct în sensul celei de a doua ipoteze a acestei dispoziții de decizia în litigiu, în măsura în care privește, la articolul 3, listele taxelor de aeroport și întrucât a aplicat în mod direct această apreciere, la punctul 209 și următoarele din hotărârea menționată, celei de a treia ipoteze a dispoziției respective, fără altă formă de examinare.

75 Ea arată, prin intermediul primului aspect al acestui motiv, că condiția potrivit căreia actul în cauză trebuie să îl privească direct pe recurent trebuie examinată în totalitate în cadrul acestei a treia ipoteze, fără a se permite instanței să se întemeieze în acest scop pe decizia rezultată din examinarea uneia dintre celelalte două ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE. Astfel, din Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/Comisia, Comisia/Scuola Elementare Maria Montessori și Comisia/Ferracci (C-622/16 P-C-624/16 P, EU:C:2018:873), ar reieși că această condiție trebuie interpretată în mod diferit în a doua și, respectiv, în a treia ipoteză prevăzute de această dispoziție. În ceea ce privește dovada că actul în cauză o privește direct pe recurentă în sensul celei de a treia ipoteze prevăzute de dispoziția respectivă, aplicabilă în cazul unei scheme de ajutor, din hotărârea menționată ar rezulta că revine recurentei sarcina de a face dovada faptului că acest act este într-adevăr de natură să restrângă concurența. Prezenta cauză ar fi comparabilă cu cea în care s-a pronunțat hotărârea citată și ar trebui să conducă la o apreciere similară a condiției potrivit căreia actul în discuție îl privește direct pe recurent. În această privință, recurenta ar fi arătat și ar fi dovedit în special modul în care cele două liste ale taxelor de aeroport erau discriminatorii față de alte companii aeriene, inclusiv în raport cu Ryanair.

76 În cadrul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, recurenta reproșează Tribunalului că, la punctul 205 din hotărârea atacată, a denaturat memoriul său în ceea ce privește expresia „alte companii aeriene” care figura în acesta. Potrivit recurentei, această expresie viza orice companie aeriană, inclusiv recurenta, alta decât Ryanair.

77 Comisia, Landul și Ryanair apreciază că al doilea motiv trebuie respins în totalitate ca nefondat. Potrivit Comisiei, acest motiv este, în plus, în parte inadmisibil, în măsura în care urmărește să repună în discuție elemente de fapt.

Aprecierea Curții

78 Este necesar să se arate, mai întâi, că, la punctele 190-208 din hotărârea atacată, la care recurenta face referire punctual în cadrul celui de al doilea motiv, însă împotriva cărora nu invocă nicio critică în mod special, Tribunalul a examinat aspectul dacă recurenta avea calitatea de a exercita acțiunea în anularea deciziei în litigiu în temeiul celei de a doua ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, ca parte direct și individual vizată de această decizie, în măsura în care aceasta din urmă privește, la articolul 3, listele taxelor de aeroport.

79 Verificând, într-o primă etapă, dacă recurenta era vizată direct de acest aspect al deciziei în litigiu, Tribunalul a concluzionat, la punctul 208 din această hotărâre, că recurenta nu dovedise că îndeplinea acest criteriu și că, în consecință, nu avea calitatea de a exercita acțiunea în temeiul celei de a doua ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE.

80 Într-o a doua etapă, la punctele 209-213 din hotărârea atacată, Tribunalul a dedus din această constatare că recurenta nu avea calitatea de a exercita acțiunea nici în temeiul celei de a treia ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, apreciind, în special la punctul 211 din hotărâre, că criteriul potrivit căruia recurentul trebuie să fie vizat în mod direct de actul în cauză era identic în a doua și în a treia ipoteză prevăzute de dispoziția menționată.

81 În acest context, prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, recurenta reproșează în esență Tribunalului că nu a efectuat o verificare completă a îndeplinirii acestui criteriu în raport cu a treia ipoteză a articolului 263 al patrulea paragraf TFUE, ci, pentru a stabili dacă respectivul criteriu era îndeplinit, s-a limitat să se refere și să îi aplice acesteia decizia rezultată din examinarea celei de a doua ipoteze prevăzute de dispoziția menționată.

82 Or, contrar celor invocate de recurentă în susținerea acestui motiv, din jurisprudența Curții, în special din Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/Comisia, Comisia/Scuola Elementare Maria Montessori și Comisia/Ferracci (C-622/16 P-C-624/16 P, EU:C:2018:873), nu reiese că respectivul criteriu ar avea o semnificație diferită în scopul celei de a doua și al celei de a treia ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE.

83 Dimpotrivă, la punctul 42 din respectiva hotărâre, Curtea a amintit, fără să fi făcut o distincție între aceste ipoteze, că, potrivit unei jurisprudențe constante, după cum a arătat de altfel Tribunalul în mod întemeiat la punctul 197 din hotărârea atacată, condiția potrivit căreia persoana fizică sau juridică trebuie să fie vizată în mod direct de decizia care face obiectul acțiunii, „astfel cum este prevăzută la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE”, impune ca două criterii să fie îndeplinite cumulativ, și anume ca decizia menționată, pe de o parte, să producă în mod direct efecte asupra situației juridice a acestei persoane și, pe de altă parte, să nu lase nicio putere de apreciere destinatarilor însărcinați cu punerea sa în aplicare, aceasta având un caracter pur automat și decurgând doar din reglementarea Uniunii, fără aplicarea altor norme intermediare.

84 Rezultă că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 211 din hotărârea atacată, că domeniul de aplicare al acestei condiții era identic în a doua și în a treia ipoteză prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE și în măsura în care, la punctul 212 din hotărârea menționată, a dedus din constatarea că recurenta nu îndeplinea această condiție în scopul celei de a doua ipoteze prevăzute de această dispoziție că ea nu îndeplinea condiția respectivă nici în scopul celei de a treia ipoteze prevăzute de aceasta.

85 Recurenta nu reușește de altfel să stabilească prin ce anume cerințele referitoare la dovada faptului că decizia în litigiu o privea direct, astfel cum le-a enunțat și aplicat Tribunalul, în special la punctele 198 și 206 din hotărârea atacată, în scopul examinării listelor taxelor de aeroport în cauză, nu corespundeau celor care ar reieși din jurisprudența Curții în materie de ajutoare de stat și în special din cuprinsul punctului 47 din Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/Comisia, Comisia/Scuola Elementare Maria Montessori și Comisia/Ferracci (C-622/16 P-C-624/16 P, EU:C:2018:873), potrivit căruia instanța Uniunii este obligată să verifice dacă recurentul a expus în mod pertinent motivele pentru care decizia Comisiei este susceptibilă să îl pună într-o situație concurențială dezavantajoasă și, prin urmare, să producă efecte asupra situației sale juridice.

86 În rest, conform jurisprudenței amintite la punctul 46 din prezenta hotărâre, trebuie să se respingă ca inadmisibil primul aspect al celui de al doilea motiv, în măsura în care prin acesta recurenta, pe de o parte, susține din nou că dovedise, contrar celor statuate de Tribunal, că este direct vizată de decizia în litigiu în măsura în care aceasta privește listele taxelor de aeroport și, pe de altă parte, reiterează în acest scop elemente invocate în cererea sa introductivă în primă instanță.

87 În consecință, primul aspect al celui de al doilea motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

88 În măsura în care, prin intermediul celui de al doilea aspect al acestui motiv, recurenta reproșează Tribunalului că, la punctul 205 din hotărârea atacată, a denaturat memoriul său în ceea ce privește expresia „alte companii aeriene” apreciind că această expresie nu o viza pe recurentă însăși, trebuie arătat că din cuprinsul punctului 205 din hotărârea atacată nu reiese o astfel de denaturare. Dimpotrivă, din cuprinsul acestui punct din hotărârea atacată reiese în esență că Tribunalul a înțeles în mod corect expresia menționată, în sensul că se referă la alte companii aeriene decât Ryanair, dar a constatat că recurenta nu se număra printre utilizatoarele aeroportului Frankfurt-Hahn și, prin urmare, nu poate invoca o discriminare în favoarea Ryanair și în detrimentul celorlalte companii care utilizează acest aeroport.

89 Având în vedere ceea ce precedă, cel de al doilea motiv de recurs trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a articolului 263 al patrulea paragraf și a articolului 108 alineatul (2) TFUE, precum și a obligației de motivare întrucât a considerat că recurenta nu avea calitatea de a exercita acțiunea împotriva deciziei în litigiu în măsura în care aceasta privește „măsura nr. 12”

Argumentația părților

90 Prin intermediul celui de al treilea motiv, recurenta reproșează Tribunalului că a încălcat articolul 263 al patrulea paragraf și articolul 108 alineatul (2) TFUE, precum și obligația de motivare întrucât a considerat că recurenta nu avea calitatea de a exercita acțiunea împotriva deciziei în litigiu în măsura în care privește „măsura nr. 12”.

91 În această privință, recurenta arată că Comisia nu a realizat o procedură oficială de investigare aprofundată și că a calificat această măsură drept „ajutor pentru investiții”, compatibil cu piața internă.

92 Or, recurenta ar fi susținut în mod expres în procedura în fața Tribunalului că Comisia nu ar fi trebuit să considere că acest ajutor era compatibil cu piața internă fără să fi inițiat o procedură oficială de investigare aprofundată. Amintind aspectele pe care se întemeiase în acest scop, recurenta reproșează Tribunalului că nu a examinat aceste aspecte și că a săvârșit o eroare de drept prin examinarea, în lipsa oricărei motivări, a „măsurii nr. 12” din perspectiva „celei de a doua alternative” din jurisprudența rezultată din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609).

93 Recurenta menționează un anumit număr de elemente factuale referitoare la finanțarea FFHG și susține că Comisia nu a examinat această finanțare în decizia în litigiu, care ar fi fost înlocuită ulterior cu „măsura nr. 12”. Recurenta ar fi făcut, în orice caz, dovada suficientă că acțiunea sa în anulare era admisibilă în raport cu „prima alternativă” a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 17 septembrie 2015, Mory și alții/Comisia (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Întrucât nu ar fi examinat decât „a doua alternativă” a acestei hotărâri și ar fi considerat că nu erau îndeplinite condițiile prevăzute de aceasta, Tribunalul ar fi încălcat drepturile procedurale ale recurentei, garantate de articolul 108 alineatul (2) TFUE. În susținerea acestui motiv, recurenta menționează totodată o nouă decizie a Comisiei, care a fost adoptată între timp de această instituție, ajutoarele de exploatare finanțate prin „măsura nr. 12”, ajutoarele pentru investiții, precum și transferul către Ryanair a ajutoarelor acordate FFHG.

94 Comisia arată că „măsura nr. 12” nu făcea obiectul procedurii în fața Tribunalului. În orice caz, aceasta susține, asemenea Landului și Ryanair, că al treilea motiv trebuie respins ca vădit nefondat.

Aprecierea Curții

95 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că din articolul 256 alineatul (1) al doilea paragraf TFUE, din articolul 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și din articolul 168 alineatul (1) litera (d) și din articolul 169 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții rezultă că un recurs trebuie să identifice cu precizie aspectele din motivarea hotărârii a cărei anulare se solicită și să indice în mod precis argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere, sub sancțiunea inadmisibilității recursului sau a motivului în cauză (Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Mamoli Robinetteria/Comisia, C-619/13 P, EU:C:2017:50, punctul 42, precum și Hotărârea din 8 iunie 2017, Dextro Energy/Comisia, C-296/16 P, nepublicată, EU:C:2017:437, punctul 60).

96 Nu îndeplinește, în special, această cerință recursul sau motivul de recurs care, fără ca măcar să cuprindă o argumentație prin care să se urmărească în mod specific identificarea erorii de drept care ar vicia hotărârea sau ordonanța a cărei anulare se solicită, se limitează la a repeta motivele și argumentele care au fost deja prezentate în fața Tribunalului. Astfel, un asemenea recurs sau motiv constituie în realitate o cerere prin care se urmărește o simplă reexaminare a cererii introductive depuse la Tribunal, ceea ce nu este de competența Curții în cadrul unui recurs (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alți/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 51, precum și jurisprudența citată, și Ordonanța din 29 ianuarie 2020, Silgan Closures și Silgan Holdings/Comisia, C-418/19 P, nepublicată, EU:C:2020:43, punctul 71).

97 În această privință, independent de aspectul dacă „măsura nr. 12” vizată de al treilea motiv făcea într-adevăr obiectul deciziei în litigiu și ulterior al procedurii în fața Tribunalului, ceea ce Comisia contestă, trebuie să se constate, pe de o parte, că recurenta nu a identificat, în orice caz, motivele hotărârii atacate la care se referă acest motiv, nepermițând astfel Curții să controleze dacă Tribunalul a săvârșit erorile de drept invocate.

98 Pe de altă parte, vizând mai degrabă procedura în fața Comisiei decât hotărârea atacată, recurenta invocă un număr de elemente factuale privind, printre altele, finanțarea FFHG pe care, în plus, le-a invocat deja în primă instanță. Or, aprecierea unor asemenea elemente, astfel cum reiese din jurisprudența constantă amintită la punctele 95 și 96 din prezenta hotărâre, în mod vădit nu intră în competența Curții în cadrul unui recurs.

99 În consecință, cel de al treilea motiv de recurs trebuie respins ca inadmisibil.

100 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, recursul trebuie respins în totalitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

101 În temeiul articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.

102 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din acest regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât recurenta a căzut în pretenții, iar Comisia, precum și părțile care au intervenit în primă instanță au solicitat obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentului recurs.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară și hotărăște:

1) **Respinge recursul.**

2) **Deutsche Lufthansa AG suportă, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, cheltuielile efectuate de Comisia Europeană, de Landul Rheinland-Pfalz și de Ryanair DAC.**

Semnături